

ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ของประเทศไทย

Competitive Advantage in the Exports of Processed and Canned Seafood for Thailand

พุทธิพร เหล่าประดิษฐ์¹
อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจการส่งออกสินค้าอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งที่สำคัญในตลาดซาอุดีอาระเบียและสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของไทยโดยใช้แนวคิดความได้เปรียบเชิงแข่งขันหรือแบบจำลองเพชรในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยสนับสนุนแต่ละส่วน พร้อมทั้งหาข้อ เสนอแนะเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารของประเทศไทยโดยมุ่งศึกษาสินค้าอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปจำแนกตามระบบฮาร์โมนไนซ์ 6 Digits 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ด้วยกัน คือปลาซาร์ดีนกระป๋องและแปรรูป ปลาทูน่ากระป๋องและแปรรูป ปูกระป๋องและแปรรูป กุ้งกระป๋องและแปรรูป หอยลายปลาหมึกกระป๋องและแปรรูป ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิโดยใช้ข้อมูลในช่วงปี 2545–2550

ผลการศึกษา พบว่าสินค้าอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปทั้ง 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยปลาซาร์ดีน ปลาทูน่า หอยลายและปลาหมึก ที่ประเทศส่งออกไปยังประเทศซาอุดีอาระเบียในช่วงปี 2545-2550 มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกแต่มีแนวโน้มลดลง สำหรับการส่งออกไปประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกทั้ง 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ โดยปลาทูน่าและกุ้งมีแนวโน้มความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่เพิ่มขึ้น สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนความสามารถในการแข่งขันจากข้อมูลทุติยภูมิพบว่าประเทศไทยมีระดับความสามารถในการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีความได้เปรียบมากที่สุดคือ

¹ สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² รองศาสตราจารย์ สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กระบวนการผลิตและสินค้าได้รับมาตรฐานสากล และการแข่งขันภายในประเทศช่วยผลักดันให้มีการวิจัยและพัฒนาคุณภาพสินค้าอยู่เสมอ ปัจจัยที่เป็นข้อเสียเปรียบคือ ตลาดภายในประเทศมีขนาดเล็ก ผู้บริโภคนิยมบริโภคอาหารทะเลสดมากกว่าอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป จึงไม่เอื้อต่อการประหยัดต่อขนาดและการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ : อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ แบบจำลองเพชร

Abstract

This study aimed to investigate the competitive advantage, the factors affected the competitiveness of canned and processed seafood products in Thai export industry. It also aimed to propose a policy for the development of food processing industry in Thailand.

The results showed that 5 groups of canned and processed seafood products which exported to Saudi Arabia, are Sardines, Tuna, Squid, clams and Prawns. The competitive advantage of Thailand in Saudi Arabia has decreased. Thailand also had a competitive advantage in UAE, however only the competitive advantage of tuna and prawns has increased.

The study also showed that the competitive advantage of Thailand is in the medium level, the production process and standard of product are a most important factors. Competition within country helps creating research and developing standard of the product. The disadvantage factor of Thailand is internal small market which consumer prefer to consume more fresh seafood more than canned and processed seafood. This situation does not leads to the economy of scale and the development of the product.

Keywords : canned and processed seafood, revealed comparative advantage, diamond model

1. บทนำ

อุตสาหกรรมการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยมีการพัฒนามาจากอุตสาหกรรมปลาทูนกระป๋องซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วเริ่มตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา เนื่องจากความได้เปรียบในเรื่องต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะค่าแรงและการสนับสนุนจากภาครัฐ แม้ว่าที่ผ่านมามีการส่งออกสินค้าอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปจะสามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็วแต่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมปลาทูนกระป๋องซึ่งต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากการนำเข้าเป็นสำคัญ ต่างจากอาหารทะเลชนิดอื่นที่พึ่งพาวัตถุดิบในประเทศ แต่ในปัจจุบันวัตถุดิบทั้งหมดกำลังขาดแคลนไม่สามารถขยายตัวต่อไปได้อีกดังตารางที่ 1 ทำให้ต้นทุนการผลิตขยับตัวสูงขึ้น และยังพบปัญหาการขาดแคลนแรงงานฝีมือภายในประเทศ การกีดกันทางการค้าจากประเทศคู่ค้า ทั้งมาตรการทางด้านภาษี และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี เช่น ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ ด้านสุขอนามัย และด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการเกิดขึ้นของประเทศคู่แข่งรายใหม่ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ทำให้ออกมาของอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยไม่สดใสเช่นในระยะเวลาที่ผ่านมา

ตารางที่ 1 : ปริมาณการจับสัตว์น้ำเค็มจากแหล่งน้ำธรรมชาติระหว่างปี 2545 – 2550

หน่วย : 1,000 ตัน

ปี	ประเภทสัตว์น้ำ						รวม
	ปลา	กุ้ง	ปู	ปลาหมึก	หอย	สัตว์น้ำอื่นๆ	
2545	2,267.60	85.60	42.10	184.80	34.30	29.30	2,643.70
2546	2,290.10	84.70	43.60	168.40	55.10	9.30	2,651.20
2547	2,314.60	77.30	42.20	163.50	36.50	1.80	2,635.90
2548	2,275.70	81.50	37.90	159.40	24.40	36.70	2,615.60
2549	2,046.30	75.70	47.40	147.50	28.00	139.90	2,484.80
2550	1,822.50	63.20	35.10	131.80	18.40	8.40	2,079.40

ที่มา : สถิติการประมง ศูนย์สารสนเทศ กรมประมง. 2553 (ออนไลน์).

โอกาสที่ยังมีอยู่คือการแสวงหาวัตุดิบและตลาดใหม่เพื่อขยายการส่งออกตลาดที่น่าสนใจคือตลาดในกลุ่มประเทศมุสลิม โดยอาศัยความได้เปรียบในด้านเทคโนโลยีการผลิตที่สามารถผลิตให้ได้ตามมาตรฐานอาหารฮาลาลเพื่อทำการส่งออกไปประเทศกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาหารฮาลาลเป็นมาตรฐานอาหารของชาวมุสลิม โดยมีการควบคุมตั้งแต่วัตุดิบ กระบวนการผลิต บรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง ที่ผู้ประกอบการต้องให้ความสนใจเนื่องจากการขยายตัวของประชากร

มุสลิมทั่วโลก ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าแล้ว มาตรฐานอาหารฮาลาลยังเป็นมาตรฐานทางด้านสุขอนามัยที่เป็นที่ยอมรับของประเทศผู้นำเข้าในหลายๆ ประเทศทั่วโลก อย่างไรก็ตามการบุกเบิกตลาดใหม่ก็ควรเลือกเข้าไปทำการค้ากับประเทศที่มีกำลังซื้อสูง ซึ่งได้แก่ประเทศซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอเมริกา

ประเทศซาอุดีอาระเบียมีประชากรประมาณ 27 ล้านคน ประกอบด้วยชาวซาอุดีอาระเบีย 20 ล้านคน และคนต่างชาติ 7 ล้านคน มีรายได้เฉลี่ย 18,693 เหรียญสหรัฐ/คนปี นอกจากนี้ในแต่ละปีจะมีผู้แสวงบุญชาวมุสลิมจากทั่วโลกเดินทางไปซาอุดีอาระเบียเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์และอุมเราะห์ (เกินกว่าปีละ 5 ล้านคน) ซึ่งตามปกติจะอยู่ที่เมืองมักกะฮ์ มาดีนะห์ และเจดดาห์ ประมาณ 2 สัปดาห์ แต่ล่าสุดรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงมีการอนุญาตให้ผู้แสวงบุญเดินทางไปเมืองอื่นๆ ได้ภายในระยะเวลา 2 เดือน ซึ่งส่งผลให้ต่อความต้องการทางด้านอาหารในซาอุดีอาระเบียให้เพิ่มขึ้นอีกด้วย ในปี 2551 ซาอุดีอาระเบียนำเข้าสินค้ากลุ่มอาหาร 16.58 พันล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าร้อยละ 38.79 เมื่อพิจารณามูลค่าการจำหน่ายอาหารกระป๋องและแปรรูปภายในประเทศซาอุดีอาระเบีย พบว่าอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปมีมูลค่าสูงถึง 181.25 ล้านเหรียญสหรัฐ ดังตารางที่ 2 (กรมส่งเสริมการส่งออก 2554 ออนไลน์.)

ตารางที่ 2 : มูลค่าการจำหน่ายอาหารกระป๋องและแปรรูปภายในประเทศซาอุดีอาระเบีย ระหว่างปี 2548 - 2553

หน่วย : ล้านเหรียญสหรัฐ

ชนิดอาหาร	2548	2549	2550	2551	2552	2553
ปลา/อาหารทะเล	144.27	149.39	156.85	165.15	173.65	181.25
ถั่ว	54.93	56.61	58.69	62.83	66.24	69.52
เนื้อและผลิตภัณฑ์จากเนื้อ	34.40	34.72	35.25	37.47	39.79	42.21
ผัก	21.71	21.89	22.29	23.09	23.95	25.33
ผลไม้	17.89	18.16	18.48	19.12	19.73	20.64
อาหารพร้อมรับประทาน	2.67	3.09	3.52	3.84	4.16	4.45
ซूप	1.76	1.87	2.03	2.21	2.35	2.48
มะเขือเทศ	1.55	1.57	1.63	1.68	1.73	1.84
พาสต้า	0.56	0.64	0.69	0.77	0.83	0.88
รวมอาหารกระป๋องและแปรรูป	279.73	287.95	299.44	316.16	332.43	348.61

ที่มา : กรมส่งเสริมการส่งออก. 2554 (ออนไลน์).

ส่วนสหรัฐอเมริกาเป็นสหพันธรัฐ ประกอบด้วยรัฐอาหรับ 7 รัฐ บนฝั่งตะวันตกของอ่าวเปอร์เซีย มีรัฐอาบูดาบีเป็นรัฐใหญ่ที่สุด มีรัฐดูไบเป็นรัฐที่สำคัญรองลงมา มีประชากรประมาณ 5.6 ล้านคน ประกอบด้วยชาวสหรัฐอเมริกาอเมริกันร้อยละ 25 ชาวต่างชาติร้อยละ 75 ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 39,639 เหรียญสหรัฐ/คน/ปี รายได้หลักของสหรัฐอเมริกาขึ้นอยู่กับน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเป็นหลัก แต่จากการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาสหรัฐอเมริกาสามารถเพิ่มรายได้ที่ไม่ใช่น้ำมันอย่างรวดเร็ว เช่น การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม การเงิน และการธนาคาร สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศคู่ค้าอันดับหนึ่งของไทย เนื่องจากมีชัยภูมิที่เหมาะสมคือตั้งอยู่ระหว่างเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง เอเชียกลาง และแอฟริกาเหนือ จึงเป็นศูนย์กลางทางการค้าการคมนาคมขนส่งที่สำคัญของภูมิภาค และมีดูไบเป็นเมืองท่าที่สำคัญอันดับ 3 ของโลก ในด้านการขนส่งทั้งทางอากาศและทางทะเลรองจากสิงคโปร์และฮ่องกง ดูไบมีการนำเข้าและส่งออกไปยังประเทศที่สามมากกว่าร้อยละ 50 ของสินค้านำเข้า ชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในดูไบจำนวนมากทำธุรกิจการค้าและการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเพื่อใช้ดูไบเป็นศูนย์กลางกระจายสินค้าไปสู่ประเทศต่างๆ ในตะวันออกกลาง เอเชียกลาง อิหร่าน และแอฟริกา ดูไบจึงมีลักษณะเป็นสังคมนานาชาติ มีโรงแรมที่ทันสมัยจำนวนมาก มีศูนย์การค้าใหญ่โตหลายแห่ง จำหน่ายสินค้านำเข้าจากต่างประเทศและที่ผลิตในประเทศ นักธุรกิจไทยที่ประสงค์จะเพิ่มมูลค่าการส่งออกอาหารในตะวันออกกลางและภูมิภาคใกล้เคียง จึงน่าจะพิจารณาใช้ดูไบเป็นศูนย์กลางกระจายสินค้า และหาแนวทางการร่วมทุนทั้งการผลิตในไทยและการผลิตในดูไบ ซึ่งจะเป็นการสร้างตลาดที่ถาวร เพราะลูกค้าที่สำคัญได้ร่วมทุนและเป็นผู้กระจายสินค้า ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยในอนาคต (กระทรวงต่างประเทศ. 2554 ออนไลน์.)

2. วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งที่สำคัญในประเทศซาอุดีอาระเบียและสหรัฐอเมริกา รวมถึงศึกษาปัจจัยกำหนดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทย

วิธีการศึกษานี้ได้ทำโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลมูลค่าการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยและประเทศคู่แข่งที่สำคัญในประเทศผู้นำเข้าที่ทำการศึกษาจากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA)

นอกจากนี้ได้รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับพิภคอัตราศุลกากรในระบบฮาร์โมนไนซ์ที่เกี่ยวข้องกับอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป รวบรวมจากกรมศุลกากร
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับมูลค่าการส่งออกสินค้าของประเทศต่างที่ใช้ในการคำนวณค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ รวบรวมจาก United Nations
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมของสถานประกอบการที่ผลิตอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป และอัตราต้นทุนขายต่อยอดขายของสถานประกอบการที่ผลิตอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป รวบรวมจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า
- 4) ข้อมูลเกี่ยวกับสถิติอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปในประเทศ รวบรวมจากสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
- 5) ข้อมูลเกี่ยวกับการรวมกลุ่มในรูปแบบสมาคม และจำนวนสถานประกอบการที่มีการจดทะเบียน รวบรวมจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า
- 6) ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองระบบมาตรฐานระดับสากล รวบรวมจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

3. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการกำหนดกรอบวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กระทำโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการเปรียบเทียบความสามารถในการส่งออกโดยการวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยการเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) ตามแนวคิดของ B.Balassa และแนวคิดแบบจำลองเพชร (Diamond Model) ของ Michael E.Porter

4. ผลการวิจัย

4.1 การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทย

การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏที่เสนอโดย B.Balassa เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการส่งออกของสินค้าชนิดหนึ่งกับประเทศที่ต้องการศึกษา การศึกษาครั้งนี้นำ RCA มาใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยในประเทศผู้นำเข้าในตลาดกลุ่มประเทศมุสลิม โดยดัชนี RCA สามารถคำนวณได้ดังนี้ (Balassa. 1989 : 80)

$$XRCA_{ij} = \frac{(X_{ij} / \sum_j X_{ij})}{(\sum_i X_{ij} / \sum_i \sum_j X_{ij})}$$

โดยที่	$XRCA_{ij}$	คือ	ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้า i ของประเทศ j
	X_{ij}	คือ	มูลค่าการส่งออกสินค้า i ของประเทศ j
	$\sum_j X_{ij}$	คือ	มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ j
	$\sum_i X_{ij}$	คือ	มูลค่าการส่งออกสินค้า i ของโลก
	$\sum_i \sum_j X_{ij}$	คือ	มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก

ถ้าค่า $RCA > 1$ แสดงว่า ประเทศ j มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า i ไปยังตลาดโลก

ถ้าค่า $RCA < 1$ แสดงว่า ประเทศ j เสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า i ไปยังตลาดโลก

ประเทศที่มีสัดส่วนการส่งออกที่สูงแสดงให้เห็นโดยนัยว่าประเทศนั้นมีต้นทุนการผลิตที่สามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศที่ต้องการจะเปรียบเทียบได้จึงสามารถส่งออกสินค้าได้เป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างมาก แม้ว่ากลุ่มประเทศที่ทำการศึกษามีมาตรการทางภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีมาปกป้องสินค้าในประเทศของตน

4.1.1 การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของสินค้าอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปในตลาดซาอุดีอาระเบีย

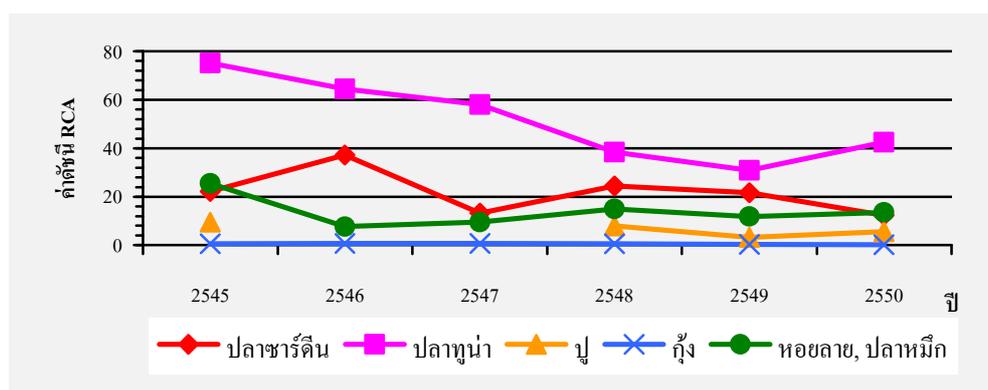
การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) ได้จำแนกสินค้าเป็นกลุ่มตามพิกัดระบบฮาร์โมนิไนซ์ (The Harmonized Commodity Description and Coding System : HS) ซึ่งเป็นระบบที่จำแนกชนิดสินค้าซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของศุลกากรโลก (World Customs Organization : WCO) ได้แก่ ปลาซาร์ดีนกระป๋องและแปรรูป (HS 160413) ปลาทูน่ากระป๋องและแปรรูป (HS 160414) ปูกระป๋องและแปรรูป (HS 160510) กุ้งกระป๋องและแปรรูป (HS 160520) หอยลาย ปลาหมึก กระป๋องและแปรรูป (HS 160590) (กรมศุลกากร. 2552. (ออนไลน์).) พบว่าความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยไปยังตลาดซาอุดีอาระเบีย ในกลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้าจากปลาซาร์ดีน ปลาทูน่า ปู หอยลายและปลาหมึก มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออก โดยค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบจากตารางที่ 3 มีค่ามากกว่า 1 ตลอดช่วงที่ทำการศึกษาแต่แนวโน้มของค่าที่ได้กลับมีแนวโน้มที่ลดลงดังภาพที่ 1 และกลุ่มผลิตภัณฑ์จากปูไม่ปรากฏมูลค่าการส่งออกไปยังซาอุดีอาระเบียในปี 2545-2546 จึงไม่สามารถหาค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบได้ นอกจากนี้อีกหนึ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ทำการศึกษา คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์จากกุ้ง ที่พบว่าประเทศไทยมีความเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกไปยังตลาดซาอุดีอาระเบีย

เนื่องจากค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมีค่าน้อยกว่า 1 ตลอดช่วงที่ทำการศึกษา ซึ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์จากกุ้งเป็นเพียงกลุ่มผลิตภัณฑ์เดียวที่ประเทศไทยไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกไปยังตลาดซาอุดีอาระเบีย

ตารางที่ 3 : เปรียบเทียบดัชนี RCA การส่งออกทะเลกระป๋องและแปรรูปในตลาดซาอุดีอาระเบียระหว่างไทยกับประเทศคู่แข่งชั้นในช่วงปี 2545 - 2550

กลุ่มผลิตภัณฑ์	ประเทศผู้ส่งออก	ค่าดัชนี RCA					
		2545	2546	2547	2548	2549	2550
ปลาซาร์ดีน	1.โมร็อกโก	575.77	365.34	429.81	252.75	436.62	577.28
	2.ฟิลิปปินส์	60.67	43.96	44.30	67.04	58.18	122.27
	3.ไทย	22.29	37.23	13.25	24.43	21.73	12.40
ปลาทูน่า	1.ไทย	75.15	64.41	58.00	38.47	30.97	42.54
	2.อินโดนีเซีย	2.76	21.04	17.68	4.83	19.52	17.57
	3.ฟิลิปปินส์	20.48	33.15	26.02	29.75	12.87	13.12
ปู	1.ไทย	9.43	-	-	7.83	3.17	5.57
	2.ญี่ปุ่น	1.65	0.14	0.15	0.34	0.50	1.15
	3.สหรัฐอเมริกา	1.95	-	5.67	14.04	0.08	0.21
กุ้ง	1.เดนมาร์ก	0.36	-	-	0.05	0.23	0.44
	2.ไทย	0.56	0.68	0.69	0.52	0.29	0.15
	3.อินเดีย	-	-	-	0.17	0.01	-
หอยลาย, ปลาหมึก	1.ฟิลิปปินส์	31.70	14.38	41.48	412.72	27.77	288.93
	2.ไทย	25.51	7.67	9.48	14.94	11.84	13.52
	3.เกาหลีใต้	0.27	0.07	0.10	0.07	0.06	0.26

ที่มา : จากการคำนวณ

ภาพที่ 1 : ค่าดัชนี RCA การส่งออกทะเลกระป๋องและแปรรูปในตลาดราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบียของประเทศไทยในช่วงปี 2545-2550

เมื่อพิจารณาประเทศคู่แข่งอื่น ประเทศโมร็อกโกเป็นประเทศคู่แข่งอื่นที่มีความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบในการส่งออกปลาซาร์ดีนกระป๋อง ด้วยเหตุเพราะโมร็อกโกมีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการและราคาต่ำ ประกอบกับมีนักลงทุนต่างชาติให้ความสนใจเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารทะเล และนำเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการผลิต ส่งผลให้สินค้าจากโมร็อกโกมีต้นทุนการผลิตที่ลดลง และยังสามารถรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารทะเลในอนาคตได้อีกด้วย ทำให้ในอนาคตไทยต้องเตรียมรับมือกับคู่แข่งที่สำคัญอย่างโมร็อกโก

และอีกหนึ่งประเทศคู่แข่งที่น่าสนใจ คือ ประเทศฟิลิปปินส์ โดยภูมิประเทศของฟิลิปปินส์ประกอบด้วยเกาะต่างๆ ประมาณ 7,100 เกาะ ตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกโดยชายฝั่งทะเลรอบเกาะฟิลิปปินส์มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำประมง อีกทั้งฟิลิปปินส์มีกองเรือทะเลน้ำลึกเป็นของตนเองจึงไม่มีปัญหาเรื่องวัตถุดิบ นอกจากนี้ประเทศฟิลิปปินส์มีความได้เปรียบไทยในด้านแรงงานที่มีค่าแรงต่ำกว่าประเทศไทย ทำให้สินค้าจากฟิลิปปินส์มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย ทำให้ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศฟิลิปปินส์มีแนวโน้มที่สูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งสวนทางกับค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศไทยที่มีแนวโน้มลดลงตลอดช่วงที่ทำการศึกษา

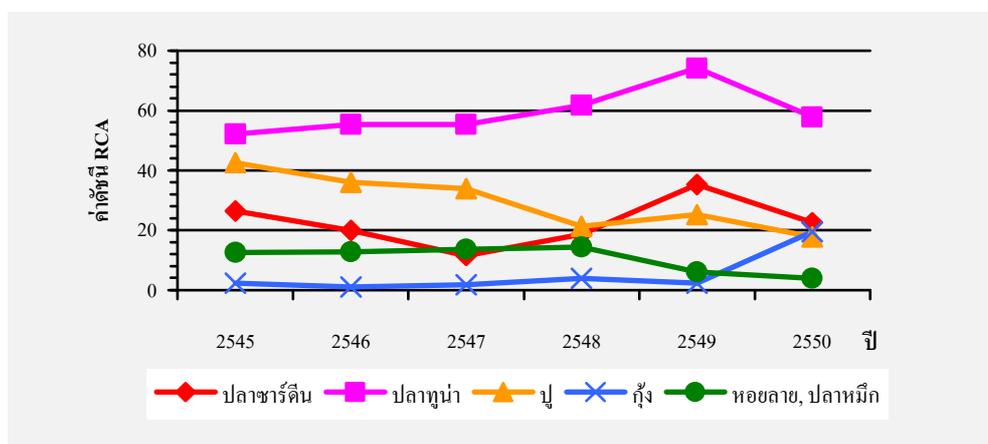
4.1.2 การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในตลาดสหรัฐอเมริกา เอมิเรตส์

การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) ของประเทศที่มีการส่งออกสินค้าอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา เอมิเรตส์ พบว่าความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยไปยังตลาดสหรัฐอเมริกา เอมิเรตส์มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปทั้งห้ากลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ทำการศึกษา ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากปลาซาร์ดีน ปลาทูน่า ปู กุ้ง หอยลายและปลาหมึก เนื่องจากค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในตารางที่ 4 ประเทศไทยมีค่ามากกว่า 1 ตลอดช่วงที่ทำการศึกษา โดยแนวโน้มของค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมีแนวโน้มลดลงในทุกกลุ่มผลิตภัณฑ์ ยกเว้นกลุ่มผลิตภัณฑ์จากกุ้งที่แนวโน้มของค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้นดังภาพที่ 2 แตกต่างจากผลการศึกษาในตลาดซาอุดีอาระเบียที่พบว่าประเทศไทยไม่มีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกผลิตภัณฑ์จากกุ้งตลอดช่วงที่ทำการศึกษา

ตารางที่ 4 : เปรียบเทียบดัชนี RCA การส่งออกทะเลกระป๋องและแปรรูปในตลาดสหรัฐอเมริกาสำหรับเอมิเรตส์ระหว่างไทยกับประเทศคู่แข่งในในช่วงปี 2545 - 2550

กลุ่มผลิตภัณฑ์	ประเทศผู้ส่งออก	ค่าดัชนี RCA					
		2545	2546	2547	2548	2549	2550
ปลาชาร์ดิน	1.โมร็อกโก	333.82	280.05	443.58	274.75	1,155.87	1,343.69
	2.ฟิลิปปินส์	34.86	86.86	82.66	93.11	188.88	155.95
	3.ไทย	26.48	19.85	11.59	18.62	35.24	22.56
ปลาทูน่า	1.ฟิลิปปินส์	5.92	51.39	51.54	69.43	55.15	80.60
	2.ไทย	52.20	55.32	55.37	61.72	74.08	57.80
	3.สหราชอาณาจักร	0.04	0.17	0.23	0.10	0.15	0.26
ปู	1.อินโดนีเซีย	-	-	-	7.58	46.37	26.28
	2.ไทย	42.64	35.93	33.81	21.27	25.24	17.80
	3.สหรัฐอเมริกา	0.98	1.78	0.38	1.33	0.22	0.09
กุ้ง	1.ไทย	2.31	1.05	1.83	3.94	2.33	19.57
	2.จีน	-	0.88	0.23	0.04	3.07	1.85
	3.อินเดีย	6.55	10.12	8.19	8.68	7.72	0.93
หอยลาย, ปลาหมึก	1.เดนมาร์ก	22.14	36.95	32.23	24.43	10.48	16.94
	2.ญี่ปุ่น	1.13	1.19	0.83	1.27	1.43	7.16
	3.ไทย	12.57	12.70	13.59	14.33	6.11	3.91

ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 2 : ค่าดัชนี RCA การส่งออกทะเลกระป๋องและแปรรูปในตลาดสหรัฐอเมริกาสำหรับเอมิเรตส์ของประเทศไทยในช่วงปี 2545-2550

เมื่อพิจารณาประเทศคู่แข่งอื่น ได้แก่ ประเทศโมร็อกโก และประเทศฟิลิปปินส์เช่นเดียวกับตลาดซาอุดีอาระเบีย พบว่าประเทศโมร็อกโกมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกปลาซาร์ดีนกระป๋อง มีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมีค่ามากกว่า 1 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงที่ทำการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในตลาดซาอุดีอาระเบีย ด้วยเหตุเพราะโมร็อกโกมีวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการ และราคาต่ำ จึงมีความได้เปรียบมากกว่าไทย

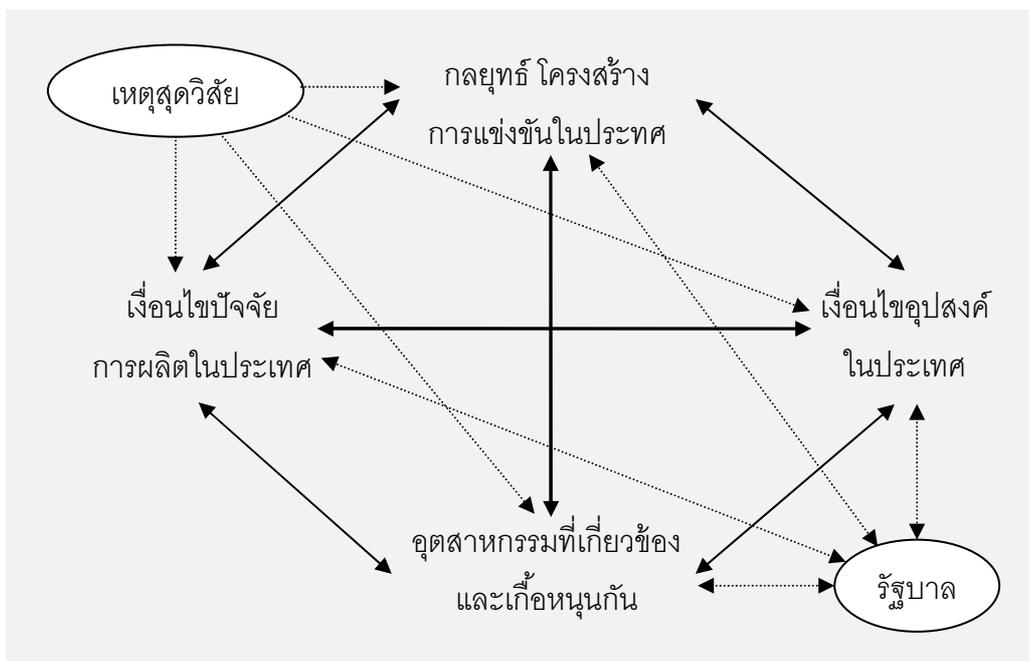
ส่วนประเทศฟิลิปปินส์พบว่าค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมีค่ามากกว่า 1 และมีแนวโน้มที่สูงขึ้นในกลุ่มผลิตภัณฑ์จากปลาทูน่าเท่านั้น แตกต่างจากผลการศึกษาในตลาดซาอุดีอาระเบียที่พบว่าประเทศฟิลิปปินส์มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในกลุ่มผลิตภัณฑ์จากหอยลายและปลาหมึกด้วยอีกหนึ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์

4.2 การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทย

ในการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยจากข้อมูลทฤษฎีภูมิได้้นำแนวคิดความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (The Theory of Comparative Advantage) หรือแนวคิดแบบจำลองเพชร (Diamond Model) ของ Michael E. Porter มาวิเคราะห์ โดย Porter ได้ใช้รูปแบบของเพชรมาอธิบายว่าปัจจัยแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ คือ เมื่อมีผลกระทบเกิดขึ้นกับปัจจัยหนึ่ง ผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลกับปัจจัยอื่นๆ ด้วย ในทางตรงกันข้ามความได้เปรียบจากปัจจัยหนึ่งก็จะช่วยเกื้อหนุนปัจจัยอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

ปัจจัยสนับสนุนความสามารถในการแข่งขัน Michael E. Porter (1990) ได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมทั้งด้านราคา (Price Factors) และไม่ใช่ราคา (Non-Price Factors) เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์การผลิตและการค้าในปัจจุบัน โดยเครื่องมือที่ Porter นำมาใช้อธิบายความสามารถในการแข่งขันได้เหมาะสมกับสภาพการณ์คือ ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (The Theory of Comparative Advantage) ซึ่ง ประกอบด้วยปัจจัยกำหนดความได้เปรียบเชิงแข่งขัน 4 ปัจจัย คือ สภาพปัจจัยการผลิต (Factor Conditions) สภาพอุปสงค์ (Demand Conditions) อุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง (Support and Related Industries) กลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน (Company Strategy Structure and Rivalry) และยังรวมถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรม คือ ผลกระทบภายนอกหรือโอกาส (เหตุสุดวิสัย) และรัฐบาล ทฤษฎีดังกล่าวสามารถนำมาศึกษาสภาพแวดล้อมของอุตสาหกรรมได้อย่างรอบด้านไม่ใช่เพียงบางปัจจัยเท่านั้น การพิจารณาปัจจัยกำหนดต่างๆ และผลกระทบของ

อุตสาหกรรมรวมกันเป็นระบบ เรียกว่า “ระบบเพชรที่สมบูรณ์” หรือที่รู้จักกันดีในรูปของ Diamond Model ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อได้เปรียบหรือเสียเปรียบในการแข่งขันจากปัจจัยต่างๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อปัจจัยอื่นๆ ได้ทั้งในด้านบวกหรือลบ ซึ่งมีผลกระทบต่อการสร้างความได้เปรียบในระดับชาติของอุตสาหกรรมของประเทศใดประเทศหนึ่งอันมีผลต่อการพัฒนาและการปรับตัวของอุตสาหกรรมนั้น (สุรชัย รัตนกิจตระกูล. 2536: 35-65)

ภาพที่ 3 : ระบบเพชรที่สมบูรณ์

ที่มา : สุรชัย รัตนกิจตระกูล. 2536.

การให้คะแนนผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดแบบจำลองเพชร เป็นกรอบในการรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างตัวบ่งชี้ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม โดยมีการให้คะแนนตัวบ่งชี้ในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1) ปัจจัยการผลิตในประเทศ มีการให้คะแนนตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 : การให้คะแนนตัวบ่งชี้ในกลุ่มปัจจัยการผลิตในประเทศ

ตัวบ่งชี้	หลักเกณฑ์การพิจารณา	คะแนน
(1) ค่าเฉลี่ยของอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม ของสถานประกอบการที่ผลิตอาหารทะเลกระป๋อง และแปรรูป	เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น	0
	ไม่เปลี่ยนแปลง	1
	เปลี่ยนแปลงลดลง	2
(2) ค่าเฉลี่ยต้นทุนขายต่อยอดขายของสถาน ประกอบการที่ผลิตอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป	เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น	0
	ไม่เปลี่ยนแปลง	1
	เปลี่ยนแปลงลดลง	2
รวม		4

2) อุปสงค์ในประเทศ มีการให้คะแนนตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 : การให้คะแนนตัวบ่งชี้อุปสงค์ในประเทศ

ตัวบ่งชี้	หลักเกณฑ์การพิจารณา	คะแนน
ปริมาณการบริโภคอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ภายในประเทศ	เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น	2
	ไม่เปลี่ยนแปลง	1
	เปลี่ยนแปลงลดลง	0
รวม		2

3) อุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่องในประเทศ มีการให้คะแนนตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 : การให้คะแนนตัวบ่งชี้อุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่องในประเทศ

ตัวบ่งชี้	หลักเกณฑ์การพิจารณา	คะแนน
จำนวนการรวมกลุ่ม	เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น	2
	ไม่เปลี่ยนแปลง	1
	เปลี่ยนแปลงลดลง	0
รวม		2

4) กลยุทธ์โครงสร้างและสภาพการแข่งขันในประเทศ มีการให้คะแนนตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 : การให้คะแนนตัวบ่งชี้กลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันในประเทศ

ตัวบ่งชี้	หลักเกณฑ์การพิจารณา	คะแนน
(1) จำนวนสถานประกอบการที่มีการจดทะเบียน	ไม่มีการจดทะเบียน	0
	มีการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงลดลง	1
	มีการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น	2
(2) จำนวนสถานประกอบการที่รองรับระบบมาตรฐานระดับสากล	ไม่ได้รับการรับรอง	0
	ได้รับการรับรองเปลี่ยนแปลงลดลง	1
	ได้รับการรับรองเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น	2
รวม		4

จากการให้คะแนนตามที่ได้กล่าวไปแล้วจะนำคะแนนที่ได้รับมาคำนวณเป็นค่าร้อยละเฉลี่ย เพื่อแสดงถึงระดับปัจจัยสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทย ซึ่งมีเกณฑ์วัดระดับความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยดังตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 : เกณฑ์วัดระดับความสามารถในการแข่งขัน

คะแนนรวม	คะแนนร้อยละเฉลี่ย	ระดับความสามารถในการแข่งขัน
13 - 16	80.01-100.00	สูง
10 - 12	60.01-80.00	ค่อนข้างสูง
7 - 9	40.01-60.00	ปานกลาง
4 - 6	20.01-40.00	ค่อนข้างต่ำ
0 - 3	00.00-20.00	ต่ำ

จากการศึกษาครั้งนี้ปัจจัยต่างๆ ของแบบจำลองเพชรมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของประเทศไทยดังแสดงในตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 : ผลการวิเคราะห์จากข้อมูลทฤษฎีภูมิโดยใช้การวิเคราะห์แบบจำลองเพชร

ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขัน	คะแนนร้อยละเฉลี่ย	ระดับความสามารถในการแข่งขัน
(1) ปัจจัยการผลิตในประเทศ	60.00	ปานกลาง
(2) อุปสงค์ในประเทศ	40.00	ค่อนข้างต่ำ
(3) อุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่องในประเทศ	50.00	ปานกลาง
(4) กลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันในประเทศ	75.00	ค่อนข้างสูง
ภาพรวม	60.00	ปานกลาง

ที่มา : จากการคำนวณ

1) ปัจจัยการผลิตในประเทศ ผลการศึกษาพบว่า มีระดับความสามารถในการแข่งขันระดับปานกลาง โดยพิจารณาจากอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ซึ่งผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการมีอัตราส่วนหนี้สินที่ลดลงแสดงถึงภาระผูกพันในการชำระดอกเบี้ยและเงินต้นที่ลดลง และพิจารณาจากต้นทุนขาย ซึ่งต้นทุนขายเป็นผลสะท้อนมาจากการบริหารจัดการวัตถุดิบ แรงงาน และการผลิตสินค้าถ้าต้นทุนขายลดลงมากจะหมายถึงการที่ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการภายในองค์กรได้เป็นอย่างดี แต่ผลการศึกษาที่ได้กลับพบว่าต้นทุนขายลดลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากการที่ผู้ประกอบการไม่สามารถบริหารจัดการวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเกิดจากการที่ต้องพึ่งพิงวัตถุดิบจากต่างประเทศ ทำให้คุณภาพของวัตถุดิบและราคาไม่แน่นอน จึงส่งผลกระทบต่อต้นทุนขายโดยไม่สามารถควบคุมต้นทุนขายให้อยู่ในระดับที่คงที่ได้

2) อุปสงค์ในประเทศ ผลการศึกษาพบว่า มีระดับความสามารถในการแข่งขันระดับค่อนข้างต่ำ โดยพิจารณาจากการบริโภคอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปของผู้บริโภคภายในประเทศ พบว่ามีปริมาณการบริโภคอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปภายในประเทศในสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับปริมาณการผลิต เนื่องจากตลาดภายในประเทศมีขนาดเล็ก และผู้บริโภคนิยมบริโภคอาหารทะเลสดมากกว่าการบริโภคอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป จึงไม่เอื้อให้เกิดการประหยัดต่อขนาดและการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

3) อุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่องในประเทศ ผลการศึกษาพบว่า มีระดับความสามารถในการแข่งขันระดับปานกลาง โดยในระดับหน่วยธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปมีการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือภายในธุรกิจที่อยู่ในรูปของสมาคม หอการค้า

และสภาอุตสาหกรรม แต่ขาดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจส่งผลให้ขาดความร่วมมือและเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรม ทำให้การพัฒนาไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4) กลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันในประเทศ ผลการศึกษาพบว่า มีระดับความสามารถในการแข่งขันระดับระดับสูง เนื่องจากการจัดการทางด้านกลยุทธ์ โครงสร้างที่มีประสิทธิภาพจนสามารถได้รับการรับรองระบบมาตรฐานระดับสากล จำนวนผู้ประกอบการรายใหม่ que เพิ่มขึ้นอันสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงของการแข่งขันของอุตสาหกรรม การแข่งขันภายในประเทศที่ช่วยผลักดันให้มีการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ และการแข่งขันในประเทศที่สูงก่อให้เกิดการส่งออกเพื่อแสวงหาตลาดเพิ่ม โดยผู้แข่งขันในประเทศต่างก็พยายามใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการผลิตส่งผลให้เกิดความหลากหลายของสินค้าทำให้มีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น

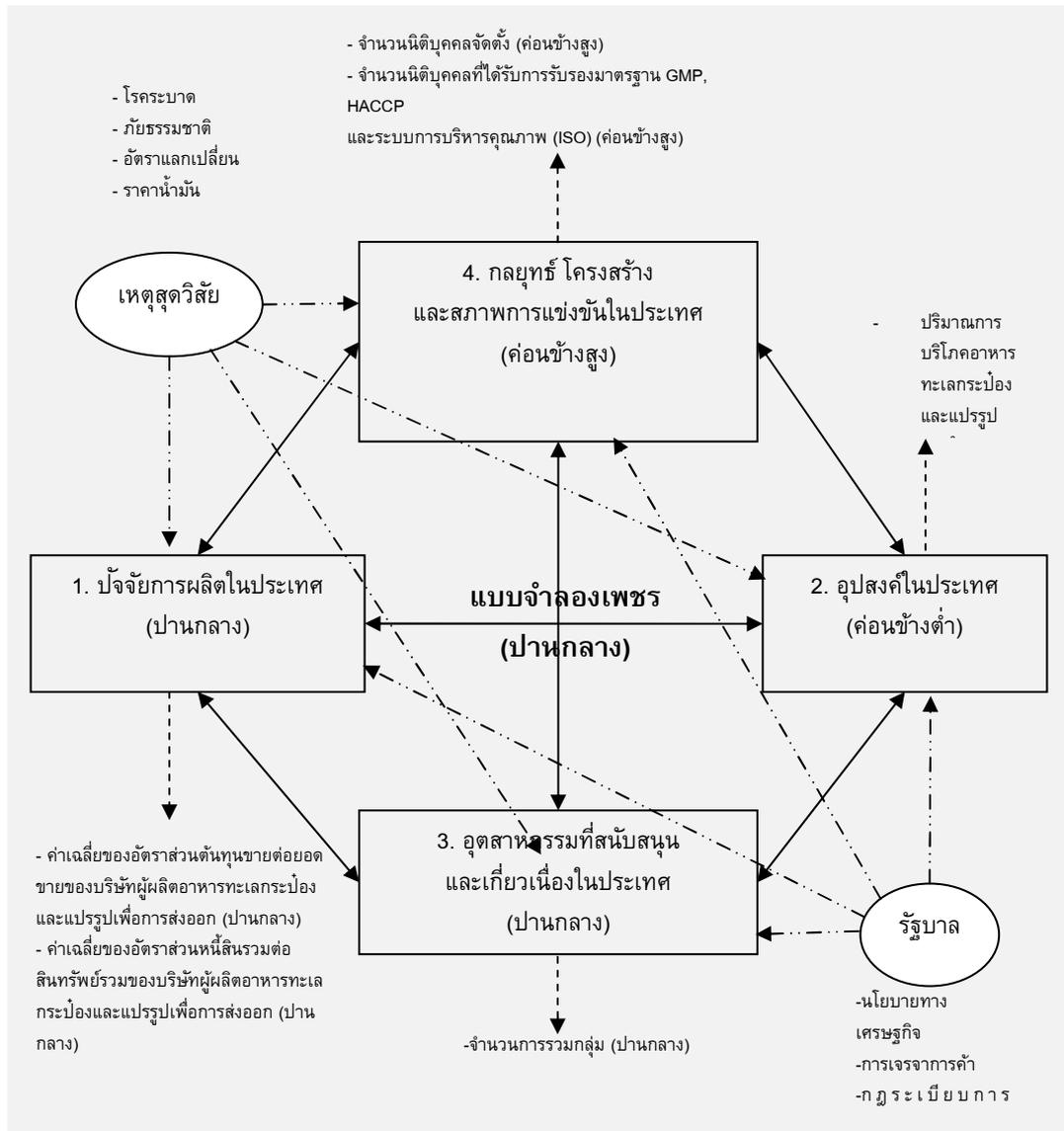
นอกจากปัจจัยทั้งสี่ในระบบเพชรที่เป็นตัวกำหนดความสามารถในการแข่งขันของประเทศแล้ว ยังมีอีกสองปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดความสามารถในการแข่งขัน ได้แก่ เหตุสุดวิสัย และรัฐบาล ดังนี้

5) เหตุสุดวิสัย เป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ประกอบการซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดความสามารถในการแข่งขันเพราะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างระบบเพชร ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้ที่มีระบบเพชรสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งในช่วงที่ทำการศึกษามีปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน โดยทั่วโลกต้องเผชิญกับสถานการณ์ไข้หวัดนกระบาด ส่งผลให้ความต้องการบริโภคสัตว์ปีกลดลงอย่างรวดเร็วจึงมีการหาสินค้าทดแทนสัตว์ปีกที่เกิดโรคระบาด ซึ่งอาหารทะเลก็เป็นหนึ่งในสินค้าทดแทน ทำให้ความต้องการบริโภคอาหารทะเลเพิ่มสูงขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว แต่อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราที่ค่าเงินบาทมีการแข็งค่าขึ้น ส่งผลให้สินค้าจากประเทศไทยมีราคาสูงกว่าประเทศคู่แข่งอื่นๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปโดยตรงทำให้ส่งออกสินค้าได้น้อยกว่าที่คาดหวังไว้ ประเทศไทยจึงเป็นผู้ที่มีระบบเพชรไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเหตุสุดวิสัยเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศไทยในช่วงที่ทำการศึกษา

6) รัฐบาล เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปัจจัยกำหนดทั้งสี่ปัจจัย โดยรัฐบาลมีผลกระทบต่อความพร้อมของปัจจัยทั้งหมด ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับผลกระทบจากปัจจัยทั้งหมดด้วยเช่นกัน รัฐบาลสามารถช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางความสามารถในการแข่งขันได้ แต่รัฐบาลไม่สามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันได้เองโดยตรงเหมือนกับผู้ประกอบการ ในประเทศไทยหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการผลิตและการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อทดแทนการนำเข้า การลดภาษีนำเข้าวัตถุดิบและ

เครื่องจักรจากต่างประเทศ การจัดการแสดงสินค้าในต่างประเทศ การเจรจาการค้าเพื่อส่งสินค้าไทยไปจำหน่ายยังประเทศนั้นๆ และในเวทีการค้าโลกรัฐบาลไทยกำลังดำเนินการเจรจาเปิดการค้าเสรี ส่งผลให้กำแพงภาษีของประเทศคู่ค้าลดลงซึ่งเป็นผลดีต่อการส่งออกในอนาคต รัฐบาลจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศไทยในช่วงที่ทำการศึกษา

จากปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันทั้งหมดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 4 ดังนี้

ภาพที่ 4 สรุปการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขัน

5. สรุปและข้อเสนอนี้

5.1 สรุป

จากการศึกษาความสามารถในการแข่งขันการส่งออกอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปไปยังประเทศซาอุดีอาระเบียและสหรัฐอเมริกาสำหรับเอมิเรตส์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ พบว่าปลาซาร์ดีนกระป๋องและแปรรูป (HS 160413) มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบทั้งสองตลาด เนื่องจากค่าดัชนี RCA มากกว่า 1 แต่ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเริ่มลดลงเนื่องจากค่าดัชนี RCA มีแนวโน้มลดลง เมื่อพิจารณาค่าดัชนี RCA ที่ลดลงส่วนหนึ่งเป็นเพราะผลิตภัณฑ์ปลาซาร์ดีนจากประเทศโมร็อกโกเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อส่งออกของไทย สำหรับปลาทูน่ากระป๋องและแปรรูป (HS 160414) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องพึ่งวัตถุดิบจากต่างประเทศเป็นหลักเนื่องจากปลาทูน่าในประเทศไทยมีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการ แต่ก็มีค่าดัชนี RCA มากกว่า 1 ทั้งในตลาดซาอุดีอาระเบียและตลาดสหรัฐอเมริกาสำหรับเอมิเรตส์แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่ถึงแม้ว่าจะมีแนวโน้มที่ลดลงก็ตาม ในกลุ่มผลิตภัณฑ์ปูกระป๋องและแปรรูป (HS 160510) ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบทั้งสองตลาด ยกเว้นในปี 2546-2547 ในตลาดซาอุดีอาระเบียเนื่องจากค่าดัชนี RCA ของประเทศไทยเท่ากับศูนย์ อันเป็นผลมาจากประเทศไทยไม่ได้ส่งสินค้าชนิดนี้ไปยังซาอุดีอาระเบีย และกุ้งกระป๋องและแปรรูป (HS 160520) เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ประเทศไทยไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในตลาดซาอุดีอาระเบีย เนื่องจากค่าดัชนี RCA มีค่าน้อยกว่า 1 แต่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในตลาดสหรัฐอเมริกาสำหรับเอมิเรตส์โดยค่าดัชนี RCA มากกว่า 1 และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ กลุ่มผลิตภัณฑ์สุดท้าย หอยลาย, ปลาหมึก กระป๋องและแปรรูป (HS 160590) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบทั้งสองตลาดเนื่องจากค่าดัชนี RCA มีค่ามากกว่า 1 ซึ่งในตลาดซาอุดีอาระเบียมีคู่แข่งที่สำคัญ คือ ประเทศฟิลิปปินส์ที่มีค่าดัชนี RCA สูงกว่าค่าดัชนี RCA ของประเทศไทยมาก อย่างไรก็ตามค่าดัชนี RCA ก็ยังคงแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่ถึงแม้ว่าจะน้อยกว่าของประเทศฟิลิปปินส์ และมีแนวโน้มที่ลดลงก็ตาม

ส่วนผลการประเมินความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปเพื่อการส่งออกของประเทศไทย จากการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันมากที่สุดคือ ปัจจัยกลยุทธ์ โครงสร้างและสภาพการแข่งขัน เนื่องจากผู้ประกอบการมีการวางนโยบายในการดำเนินงานที่รัดกุม ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน มีการทำการตลาดเชิงรุกในพื้นที่เป้าหมาย กระบวนการผลิตและสินค้าได้มาตรฐานสากล มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าอยู่เสมอ ส่วนปัจจัยที่เป็นข้อเสียเปรียบคือ ปัจจัยอุปสงค์ในประเทศ เนื่องจากตลาดภายในประเทศ

มีขนาดเล็ก ทำให้การลงทุนพัฒนาปัจจัยการผลิตเฉพาะทางเป็นไปได้ไปอย่างจำกัดไม่เกิดการประหยัดต่อขนาด และไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมใหม่ๆ

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐบาล ให้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปจำแนกเป็นรายผลิตภัณฑ์โดยอิงจากความต้องการของตลาด ให้การผ่อนปรนด้านภาษีและระเบียบการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อการส่งออก แก้ไขปัญหาที่กีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่มาตรการทางด้านภาษี โดยจัดทำระบบตรวจสอบและรับรองคุณภาพสัตว์น้ำให้อยู่ในหลักเกณฑ์เดียวกันและเป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ สนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้า ส่งเสริมให้มีการนำเข้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยโดยให้สิทธิในการลดหย่อนภาษีการนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าอาหารทะเลแปรรูป จัดให้มีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ ตลอดจนส่งเสริมการส่งออก โดยการเจรจาการค้าเพื่อลดอุปสรรค และหาแนวทางในภาครัฐบาลเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศคู่ค้าให้มีมากขึ้นเป็นลำดับ

ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน ในสถานการณ์การแข่งขันทางการค้าที่รุนแรงสามารถนำความสามารถในด้านกลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการไทยไปต่อยอดให้กับสินค้า ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าด้วยความหลากหลายและแตกต่างในรูปแบบสินค้า ยกกระดับคุณภาพสินค้าให้สูงกว่าประเทศคู่แข่ง ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีในความเป็นสินค้าคุณภาพจากประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับในประเทศผู้นำเข้า และขยายการลงทุนไปยังพื้นที่ที่มีวัตถุดิบอุดมสมบูรณ์เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ สร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการเพื่อการบริหารจัดการปริมาณการผลิตวัตถุดิบป้อนโรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง. (2553). ปริมาณการจับสัตว์น้ำเค็มจากแหล่งน้ำธรรมชาติปี 2545-2550. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2553, จาก <http://www.fisheries.go.th>.
- กรมศุลกากร. (2552). พิกัดอัตราศุลกากรในระบบฮาร์โมไนซ์. สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://www.customs.go.th/DrafTarrif/Tariff3.html>.
- กรมกรมส่งเสริมการส่งออก. (2554). ตลาดสินค้าอาหารฮาลาลของซาอุดีอาระเบีย. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2554, จาก <http://www.dephtai.go.th/DEP/DOC/54/54000594.pdf>

- กระทรวงต่างประเทศ. (2554). “ตลาดอาหารฮาลาล: สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์.” สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2554, จาก <http://www.mfa.go.th/>
- พาสิริ พุฒิปุณฺณ. (2544). “การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและความได้เปรียบเชิงแข่งขันของอุตสาหกรรมปลาหมึกกระป๋องของประเทศไทย.” *วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- มนสิทธิ์ หลักชัยมงคล. (2547). “การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันของอุตสาหกรรมกุ้งแช่แข็งไทย.” *วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ยะห์รินทร์ มะสกุล. (2543). “การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏและแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ กรณีศึกษาอาหารทะเลกระป๋องของไทย.” *วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วนิดา ศักดิ์ดี. (2550). “การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลของประเทศไทย กรณีศึกษาอาหารทะเลแปรรูป”. *วิทยานิพนธ์ ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- สุรัชย์ รัตนกิจตระกูล. (2536). *ยุทธการธุรกิจระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: เอช.เอ็น.กรุ๊ป.
- Balassa, Bela. (1989). *Comparative Advantage Trade Policy and Economic Development*. Great Britain: BPCW Weatons Ltd., Exeter.
- Porter, Michael E.. (1990). *The Comparative Advantage of Nations*. New York : The Free Press.